

Зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 70 Сімейного кодексу України щодо уточнення обставин, які дають підстави для відступлення від засад рівності часток подружжя при поділі майна у судовому порядку» (№ 13049 від 27.02.2025)

Зі змісту проекту Закону (реєстраційний № 13049 від 27.02.2025) та пояснювальної записки до нього вбачається ініціатива щодо уточнення обставин, які дають підстави для відступлення від засад рівності часток подружжя при поділі майна у судовому порядку. Так, до статті 70 Сімейного кодексу України пропонується внести такі зміни:

у частині другій після слів та знака *«ухилився від участі в утриманні дитини (дітей),»* доповнити словами та знаком *«у тому числі наявність заборгованості зі сплати аліментів,»*;

у частині третій після слів *«духовного розвитку та лікування»* доповнити словами *«або за наявності заборгованості зі сплати аліментів»*.

На обґрунтування пропонованих змін ініціатор проекту Закону посилається на сформовані Верховним Судом висновки у справі № 206/4992/21: «Під обставинами, що мають істотне значення для справи, потрібно розуміти не тільки випадки, коли один із подружжя не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї, але й інші обставини. Під час вирішення спору про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, наявність обставини щодо ухилення відповідача від виконання прямих батьківських обов'язків з утримання дитини, а саме наявність заборгованості за аліментами, є підставою для відступлення від засад рівності часток подружжя відповідно до частин другої, третьої статті 70 Сімейного кодексу України».

Спираючись на висновки Верховного Суду, автор проекту Закону вважає доцільним конкретизувати положення статті 70 Сімейного кодексу України, визначивши *наявність заборгованості зі сплати аліментів* як істотну обставину, що дає підстави для відступлення від засад рівності часток подружжя при поділі майна у судовому порядку.

За загальним правилом у статті 70 Сімейного кодексу України закріплено рівність часток у спільному сумісному майні подружжя, а також право відступлення від цього принципу, якщо один з учасників правовідношень не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, ухилявся від участі в утриманні дитини (дітей), приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї.

Із системного аналізу норм глави 15 Сімейного кодексу України утримання дитини (дітей) – це матеріальний обов'язок батьків з утримання дитини, який відбувається, зокрема, у спосіб сплати:

- аліментів – щомісячні періодичні платежі;
- додаткових витрат на утримання дитини – одноразові платежі, що компенсують витрати на дитину, пов'язані з навчанням, лікуванням тощо.

Тобто «утримання дитини» є широким поняттям, яке включає в себе, у тому числі, і аліменти.

Запропоновані зміни торкаються підстави відступу від рівності часток через ухилення від участі в утриманні дитини (дітей) шляхом її конкретизації – у *тому числі наявність заборгованості зі сплати аліментів*. Такий підхід видається дублюванням одного і того самого поняття, що не впливає на суть норми та механізм її практичної реалізації. Аналогічно зміни, запропоновані до частини третьої статті 70 Сімейного кодексу України, не впливають на правову визначеність вказаної норми та регульованих нею правовідносин.

Видається слушним звернути увагу на дискрецію суду в питаннях вирішення спорів такого характеру та відсутність усталеної судової практики з огляду на індивідуальний характер сімейних спорів та обставин, що їх зумовили. Констатації судом лише факту, що у співвласника майна є заборгованість зі сплати аліментів, недостатньо для прийняття законного, обґрунтованого рішення. Врахуванню також підлягають причини заборгованості, наявність вини платника аліментів у виникненні заборгованості, добросовісність стягувача аліментів та чимало іншого.

Судова практика вирішення спорів з відступом від принципу рівності часток подружжя в спільній сумісній власності демонструє множинність важливих чинників для цього, окрім наявності боргу зі сплати аліментів.

Як приклади відмінних підходів з огляду на індивідуальний характер спору наводимо таку практику Верховного Суду.

Постановою Верховного Суду від 26.02.2024 у справі № 754/16992/15-ц колегія суддів підтримала позицію позивача та погодилася з відступленням від принципу рівності часток у спільному сумісному майні, врахувавши те, що відповідач не виконував рішення суду про стягнення з нього аліментів на неповнолітніх дітей, що призвело до утворення заборгованості, яка станом на момент звернення до суду із цим позовом становила 65 222,06 гривні. Аналізуючи наведені доводи, колегія суддів врахувала аргументи позивача про те, що обставини щодо виникнення у відповідача заборгованості за аліментами, відсутність у нього роботи, а також порушення щодо нього кримінального провадження за фактом умисного ухилення від сплати аліментів свідчать про ухилення ним від виконання прямих батьківських обов'язків з утримання дітей.

Верховний Суд у постанові від 16.12.2019 у справі № 308/4390/18 також підтримав позицію щодо відступлення від принципу рівності часток у спільному сумісному майні, врахувавши те, що після розірвання шлюбу між сторонами троє неповнолітніх дітей залишилися проживати із позивачем та перебувають на його повному утриманні, тоді як відповідач не бере участі у матеріальному забезпеченні та вихованні дітей і це преюдиційно встановлено відповідним судовим рішенням, що набрало законної сили.

Натомість у постанові Верховного Суду від 15.11.2023 у справі № 521/11825/20 колегія суддів зазначила, що заборгованість зі сплати аліментів сама собою не є підставою для відступу від рівності часток у праві на спільне сумісне майно подружжя і треба враховувати інші обставини, що мають істотне значення, під якими потрібно розуміти не тільки випадки, коли один із подружжя не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї, але й інші обставини. А наявність інших обставин, за яких можливе відступлення від засад рівності часток подружжя при поділі спільного майна, позивачем не доведено.

Також у постанові Верховного Суду від 23.05.2018 у справі № 350/1697/14-ц колегією суддів зазначено, що просто наявності заборгованості зі сплати аліментів для відступу від рівності часток у спільному сумісному майні подружжя не достатньо і треба враховувати інші обставини, яких позивачем не доведено.

З огляду на вищезазначене НААУ вважає, що поточна редакція статті 70 Сімейного кодексу України є цілком зрозумілою і застосовною на практиці, запропоновані проектом Закону (реєстраційний № 13049 від 27.02.2025) зміни не конкретизують норму та не впливають на її правозастосування. На думку НААУ, такі зміни не є необхідними.